



## MOKINIŲ UGDYMO(SI) YPATUMAI ŠIUOLAIKINĖJE GEOGRAFIJOS PAMOKOJE

**Laima Railienė**

*Šiaulių universitetas, Gamtamokslinio ugdymo tyrimų centras, Lietuva*

### Anotacija

*Mokyklai, ugdomajam procesui būdinga kaita. Šią kaitą lemia nemažai veiksnių: ekonominiai, politiniai, socialiniai, žmonių gyvenimo pokyčių ir kt. Lietuvos bendrojo lavinimo ugdymo turinio kaitą nusakantys dokumentai pabrėžia, kad šiuolaikinėje mokykloje labai svarbu taip pritaikyti ugdymo turinį, kad kiekvienas mokinys pagal savo poreikius įgytų bendrųjų ir dalykinių kompetencijų, kurios jam padėtų tolimesniame mokymosi procese, aktyviai visuomenės gyvenime. Svarbu, kad mokinys bręstų kaip asmenybė, būtų pilietiškai ir ugdytųsi tautinę savimonę. Ugdymo procese svarbiausias dėmesys turi būti nukreiptas į mokinį, jo asmenybės ugdymą. Šiuolaikinėje pamokoje pats mokinys turi būti aktyvus ugdymo(si) proceso dalyvis, o ne pasyvus klausytojas (Kompetencijų ugdymas, 2012).*

*Straipsnyje pateikiamas pavyzdys geografijos pamokos, kurioje buvo skatinama aktyvi mokinių veikla, ugdomos geografijos dalyko ir bendrosios kompetencijos, mokoma bendradarbiauti.*

**Pagrindiniai žodžiai:** *geografijos dalyko ir bendrosios kompetencijos, pamokos struktūra, ugdymo(si) procesas.*

### Įvadas

Vienas svarbiausių sėkmingos pamokos veiksnių yra tinkamų mokymo stilių ir metodų panaudojimas. Daugybė mokymo strategijų leidžia mokiniams pasiekti vienu ar keliais balais geresnių mokymosi rezultatų nei mokant įprastais ugdymo metodais. Kadangi strategijų, kurios galėtų pagerinti mokinių darbą, daug, reikia rinktis tą, kuri duotų daugiausiai naudos. Į kiekvieną mokinį reikia žiūrėti kaip į individualią asmenybę, kuriai būdingi saviti poreikiai. Tai sąlygoja ne tik dalykas, kurio mokinys mokosi, bet ir kiekvieno mokinio asmeninės savybės, atskirų dalykų žinios, mokymosi motyvacija, kuri lemia sėkmingą mokymą. Todėl būtina skatinti moksleivių mokymosi motyvaciją. Šiam tikslui reikia panaudoti tinkamiausias mokymosi strategijas, stilius ir metodus.

Bendrojoje pagrindinio ugdymo geografijos programoje nurodoma, kad labai svarbu plėtoti mokinių geografinį pasaulėvaizdį, skatinti domėtis savo ir kitų šalių gamtos ir visuomenės įvairove, plėsti mokinių geografijos žinias ir supratimą, padėti ugdyti socialinę kompetenciją. Puoselėjamas mokinių nusiteikimas ir gebėjimas naudotis geografijos žiniomis ir įgūdžiais asmeniniame, profesiniame gyvenime. Geografijos pamokose mokiniai:

- mokosi orientuotis gamtinėje ir visuomeninėje aplinkoje;
- ugdymo(si) procese naudoja kartografinius kūrinius kaip patikimus informacijos šaltinius;

- renka ir analizuoja įvairiuose informaciniuose šaltiniuose pateikiamą informaciją ir ją kritiškai vertina;
- domisi Lietuvos ir kitų šalių gamtos ir visuomenės įvairove;
- įvairia geografinė veikla aktyviai tiria savo ir kitų kraštų gamtinę ir visuomeninę aplinką, susipažįsta su ja.

Siekiant tolygiai ir aktyviai įtraukti mokinius į ugdymo(si) procesą, būtina bendradarbiauti su kitų mokomųjų dalykų mokytojais, ypač – matematikos, istorijos, biologijos, chemijos, ekonomikos, informacinių technologijų (Bendrosios programos, 2008).

Labai svarbu, kad geografijos ugdymo(si) procese mokiniai įgytų dalykinių ir bendrųjų kompetencijų. Bendrosioms kompetencijoms yra priskiriamos mokėjimo mokytis, komunikavimo, pažinimo, socialinė, iniciatyvumo ir kūrybingumo, asmeninė kompetencijos. Visos bendrosios kompetencijos nėra izoliuotos, o tarpusavyje glaudžiai susijusios. Bendrosios kompetencijos negali būti ugdomos atskirai nuo esminių dalykinių kompetencijų. Esminės dalykinės ir bendrosios kompetencijos tarpusavyje susijusios ir vienos kitas papildo (Kompetencijų ugdymas, 2012).

Toliau pristatoma vestos geografijos pamokos 6 klasėje struktūra. Toje pamokoje buvo naudojami ugdymo(si) metodai, skatinantys aktyvią mokinių veiklą, dirbant individualiai ir grupėje.

### Šiuolaikinės geografijos pamokos ypatumai

Kiekviena pamoka, taip pat ir geografijos, turi tam tikrą specifiką ir struktūrą. Tai priklauso nuo pamokos temos, keliamų uždavinių, turimų resursų. Negalima palikti be dėmesio ir tam tikros klasės mokinių pasirengimo mokytis, jų motyvacijos. Svarbūs yra integraciniai ryšiai tarp geografijos ir kitų mokomųjų dalykų. Pamokos struktūra gali būti įvairi, tačiau visada labai svarbu nustatyti, kiek mokiniai išmoko pamokoje, kokią padarę pažangą, kokių tolimesnių veiksmų ir strategijų reikia imtis mokytojui, kad pasiektų laukiamų rezultatų. Ypač svarbu, kad mokiniai patys pastebėtų savo mokymosi pažangą.

Šiame straipsnyje pristatoma 6 klasės geografijos pamoka, kurios tema „Sutartinių ženklų analizavimas“. Visos pamokos struktūra pateikiama lentelėje (pav. 1).

Data	Klasė: 6	Mokytojas
<b>Pamokos tema. Sutartinių ženklų analizavimas</b>		
<i>Mokymosi uždaviniai:</i>		
<ul style="list-style-type: none"> <li>• mokiniai, remdamiesi turima patirtimi, išvardins 1–2 sutartinius ženklus, pastebėtus savo aplinkoje;</li> <li>• remdamiesi geografinės informacijos šaltiniais (vadovėliu, žemėlapiais, sutartinių ženklų lentelėmis ir kt.) nustatys ženkluose užkoduotą informaciją;</li> <li>• išnagrinėję sutartinius ženklus, minimaliai skaitys topografinį žemėlapi.</li> </ul>		
<i>Mokymo metodai:</i> aiškinimas, diskusija, individualus moksleivių darbas ir darbas grupėse, didaktinis žaidimas, praktinis darbas.	<i>Mokymosi motyvacijos skatinimas:</i> moksleivių aktyvumo skatinimas, sudominimas, atsakymų kortelių naudojimas, mokymosi individualizavimas ir diferencijavimas.	

<i>Pažangos ir pasiekimų vertinimas. Neformalusis mokinių vertinimas.</i>	
<i>Mokytojo veikla</i>	<i>Mokinių veikla</i>
<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Moksleivių nuteikimas darbui.</li> <li>2. Trumpas žinomos medžiagos pakartojimas („Minčių lietus“).</li> <li>3. Pamokos temos ir uždavinių skelbimas. Jų aptarimas su mokiniais.</li> <li>4. Diskusija. Ja stengiamasi išsiaiškinti, kodėl mokinių piešti planai yra skirtingi. Kartu su mokiniais formuluojama išvada (randamos planų skirtumų priežastys).</li> <li>5. Darbas grupėse. Moksleiviai turi įvardyti 1–2 sutartinius ženklus, kuriuos yra pastebėję savo aplinkoje.</li> <li>6. Diskusija. Mokytoja skaidrėse demonstruoja kelių žemėlapių su skirtingais sutartiniais ženklais pavyzdžius.</li> <li>7. Darbas grupėse. Praktinė užduotis.</li> <li>8. Didaktinis žaidimas. Pasaulio krypčių kartojimas.</li> <li>9. Individualus darbas. Mokiniai atlieka užduotį „Topografinė kelionė“.</li> <li>10. Prisimenami svarbiausi pamokos teiginiai.</li> <li>11. Darbas su atsakymų kortelėmis.</li> <li>12. Įsivertinimas.</li> <li>13. Refleksija.</li> </ol>	<p>Mokiniai trumpais sakiniais ar žodžiais atsako į mokytojos pateiktus klausimus.</p> <p>Mokiniai klausosi ir perskaito pateiktose skaidrėse pamokos temą ir uždavinius. Kartu su mokytoja aptaria juos.</p> <p>Mokiniai analizuoja skaidrėse pateiktus pačių paruoštus kelio į mokyklą planus. Teikia atsakymus į mokytojos pateiktus klausimus.</p> <p>Mokiniai, pasitarę grupėse, teikia aplinkoje matytų sutartinių ženklų pavyzdžius.</p> <p>Mokiniai, padedami mokytojos, aptaria matomus žemėlapius. Su mokytojos pagalba formuoja išvadas (kokia yra sutartinių ženklų reikšmė, kur žemėlapyje ar plane jie yra aiškunami).</p> <p>Grupių nariai analizuoja sutartinių ženklų lentelę (vad. psl. 34) ir randa 1–2 palyginimus su tikrovėje matomais objektais. Kiekviena grupė analizuoja skirtingą topografinį žemėlapi (užduočiai atlikti naudojasi topografinių ženklų lentelėmis). Įvardina mažiausiai 4 žemėlapyje topografiniais ženklais pavaizduotus geografinius objektus.</p> <p>Mokiniai rankų judesiais kartojasi pagrindines pasaulio kryptis.</p> <p>Mokiniai pagal mokytojos skaitomą tekstą pateiktuose lapuose piešia sutartinius ženklus. Po to pasitiktina, kaip atliko užduotį.</p> <p>Kartojasi sutartinių ženklų reikšmę, jų naudojimą.</p> <p>Mokiniai, pakeldami korteles, atsako į skaidrėse pateiktus teiginius.</p> <p>Mokiniai lentelėje pagal pateiktą skalę įsivertina savo darbą.</p> <p>Mokiniai, 1 min. pagalvoję, turi pasakyti, kokių naujų žodžių išgirdo pamokoje.</p>
<i>Namų darbai.</i> Įdomioji užduotis. Mokiniai turi papuošti (aprengti) gyvūną topografiniais ženklais, panaudodami tam mažiausiai 4–5 ženklus.	<i>Apibendrinimas.</i> Aptariamą pamokoje atlikti darbai, atkreipiamas dėmesys į sėkmingai ir ne taip sėkmingai atliktus darbus. Dar kartą primenama sutartinių ženklų svarba.
	<i>IKT panaudojimas:</i> multimedija, interaktyvioji lenta.

Pamokos pradžioje buvo stengiamasi kartu su mokiniais suformuluoti uždavinius, aptarti busimą veiklą. Viso ugdymo proceso metu mokiniams buvo teikiamos užduotys, kurias jie turėjo atlikti dirbdami individualiai ir grupėse. Tam buvo naudojamos informacinės kompiuterinės technologijos (pav. 2).

### Sutartinių ženklų analizavimas



### Uždaviniai

- Mokiniai, remdamiesi turima patirtimi, išvardins 1-2 sutartinius ženklus, pastebėtus savo aplinkoje.
- Remdamiesi geografinės informacijos šaltiniais (vadovėliu, žemėlapiais, sutartinių ženklų lentele ir kt.) nustatys ženkuose užkoduotą informaciją.
- Išnagrinėję sutartinius ženklus, skaitys topografinį žemėlapi.

### Kelio į mokyklą planai

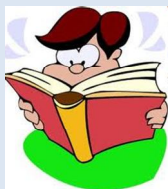


Kodėl šie planai  
tokie skirtingi



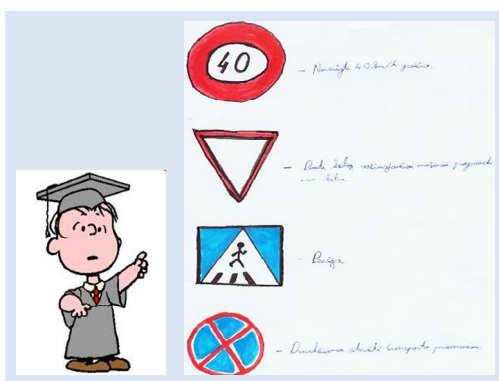
- Kiekvienas braižė taip, kaip jam atrodė.
- Norint, kad brėžiniai būtų panašūs ir visiems suprantami, reikia naudoti ženklus, kurių reikšmę mes visi žinotume.

Kokių sutartinių ženklų teko pastebėti aplinkoje?



## 1 uždutis (grupėms)

Pagalvoti ir pasakyti po 1-2 ženklus, kuriuos teko pastebėti aplinkoje.



- Sutartiniuose ženkluose paslėpta tam tikra informacija.
- Sutartiniai ženklai yra simboliai, turintys tam tikrą reikšmę.
- Žemėlapiuose ir vietovės planuose sutartiniai ženklai yra aiškinami sutartinių ženklų lentelėje – legendoje.
- Topografiniai žemėlapiai turi savo sutartinius ženklus.

## Uždutys grupėms

- Grupių nariai analizuoja sutartinių ženklų lentelę (vad. psl. 34) ir randa 1-2 palyginimus su tikrovėje matomais objektais.
- Kiekviena grupė analizuoja skirtingą topografinį žemėlapi (uždavimams atlikti naudojasi topografinių ženklų lentelėmis).
- Įvardina mažiausiai 4 žemėlapyje topografiniais ženklais pavaizduotus geografinius objektus.

## Topografinė kelionė

Užduoties lentelė

1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36

**Paaiškinimas:** vienam topografiniam ženklui ir pasaulio krypčiai skiriamas 1 langelis.

Savo žygį pradedame nuo skardžio (27 langelis). Einame keliu į Š ir pasukę į R pasiekiamo iškirstą mišką. Į Š nuo iškirsto miško yra pieva. Į V nuo pievos pamatome spygliuočių mišką. Į Š nuo spygliuočių miško aptinkame gražią upę, prie kurios nutariame pailsėti ir papietauti.

## Topografinės kelionės atsakymas

1	2	3	4	5	
7	8	9	10	11	
13	14	15	16	17	
19	20	21	22	23	
25	26	27	28	29	
31	32	33	34	35	

### Taip ar ne?

(atsakymai su kortelėmis)

- Sutartiniuose ženkluose paslėpta tam tikra informacija.
- Žemėlapiuose ir vietovės planuose nėra sutartinių ženklų legendos.
- Sutartiniai ženklai yra simboliai, kuriuos visi supranta vienodai.
- Topografiniai žemėlapiai neturi savo sutartinių ženklų.

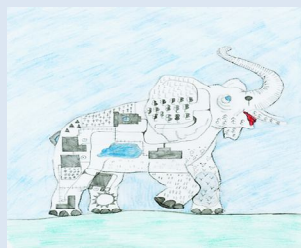
### Prisiminkime

- Sutartiniuose ženkluose paslėpta tam tikra informacija.
- Sutartiniai ženklai yra simboliai, turintys tam tikrą reikšmę.
- Žemėlapiuose ir vietovės planuose sutartiniai ženklai yra aiškinami sutartinių ženklų lentelėje – legendoje.
- Topografiniai žemėlapiai turi savo sutartinius ženklus.

Pamokos pabaigoje mokiniai įsivertina darbą, aptaria, kaip jiems sekėsi atlikti užduotis, kas buvo sunkiau, kas pavyko geriau.

<b>TTT</b>	Atlieku užduotis savarankiškai, nesunkiai, gebu naudotis papildoma informacija. Viskas aišku. Padarytas nedidelės klaidas ištaisau savarankiškai. Padedu draugams.
<b>TT</b>	Užduotis atlieku padedamas draugų ar mokytojos. Gebu naudotis papildoma informacija. Padarau keletą klaidų, kurias ištaisau padedamas draugų ar mokytojos.
<b>T</b>	Savarankiškai atlieku tik keletą užduočių arba dar negaliu jų atlikti. Turiu pasitarti su mokytoja ar draugais.

### Įdomioji užduotis Aprenk gyvūną topografiniais ženklais (panaudoti mažiausiai 4-5 ženklus)



Mokiniam labai patinka, kai pamokoje kaip metodas yra naudojamas didaktinis žaidimas. Taip jie geriau įsimena naują informaciją. Didaktinis žaidimas mokiniams suteikia daug teigiamų emocijų.

Šeštos klasės mokiniai tik pradeda geografijos pamokoje dirbti ne tik individualiai, bet ir grupėje. Jie turi išmokti laikytis darbo grupėje taisyklių. Labai svarbus pamokos pabaigoje mokinių darbo aptarimas, jų įvertinimas, pačių mokinių įsivertinimas. Kaip matome iš pateiktųjų, šioje pamokoje panaudota iš pačių mokinių gauta informacija: nubraižyti kelio į mokyklą planai, pateikti matytų ir žinomų sutartinių ženklų pavyzdžiai.

### Apibendrinimas

Sėkminga pamoka labai priklauso nuo tinkamų mokymo stilių ir metodų panaudojimo. Tinkamai parinkta mokymo strategija leidžia mokiniams pasiekti vienu ar keliais balais geresnių mokymosi rezultatų nei mokant įprastais ugdymo metodais.

Labai svarbu, kad geografijos pamokose mokiniai įgytų dalykinių ir bendrųjų kompetencijų.

Geografijos pamoka turi savo specifiką ir struktūrą. Tai lemia pamokos tema, keliama uždaviniai, turimi resursai. Labai svarbus ir tam tikros klasės mokinių pasirengimo mokytis lygis, jų motyvacija. Šeštokams sėkmingiau įsiminti naują medžiagą ugdymo(si) procese labai padeda didaktinis žaidimas.

### Literatūra

Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos (2008). Vilnius.  
Kompetencijų ugdymas (2012). Metodinė knyga mokytojui.

## Summary

### STUDENT'S TRAINING PECULIARITIES IN MODERN GEOGRAPHY LESSON

**Laima Railienė**

*Šiauliai University, Lithuania*

Nowadays school training process faces different changes. This changing is influenced by various factors: economical, political, social, people's life changes and others. Teaching contents must give students some certain knowledge and competence in the lessons.

One of the most successful lesson's aspects is suitable teaching style's and method's use. There are lots of teaching strategies which helps students to achieve higher results if compared with usual teaching methods. It is necessary to choose the method which could be most useful. It is important for students to acquire subject and common competences in geography lessons. Every lesson, geography as well has got some certain specifics and structure. It depends on the lesson's topic, aim and resources. Student's preparation for work and motivation are of great importance too.

The article introduces geography lesson in 6th form when students work individually and in groups.

**Key words:** geography and common competences, lesson structure, teaching process.

*Received 10 December 2012; accepted 25 February 2013*



**Laima Railienė**

PhD, Senior Researcher, University of Šiauliai, 25 P. Višinskio Street, Šiauliai, Lithuania. Teacher-Expert, Kėdainiai „Rytas“ Basic School, Kėdainiai, Lithuania

E-mail: laimarailiene@yahoo.com

Website: <http://www.gutc.su.lt>